

Prava deteta su ljudska prava

OPŠTI KOMENTAR BR. 1 (2001)

Ujedinjene nacije, Komitet za prava deteta: CRC/GC/2001/1, 17. april 2001.

ČLAN 29, STAV 1: CILJEVI OBRAZOVANJA

Član 29, stav 1 Konvencije o pravima deteta

„1. Strane ugovornice se slažu da obrazovanje deteta bude usmereno na:

- (a) razvoj detetove ličnosti, talenta i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti;
- (b) razvoj poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda i principa utvrđenih Poveljom Ujedinjenih nacija;
- (c) razvoj poštovanja detetovih roditelja, njegovog/njenog kulturnog identiteta, jezika i vrednosti, nacionalnih vrednosti zemlje u kojoj dete živi, zemlje iz koje potiče i civilizacija različite od njegove/njene sopstvene;
- (d) pripremanje deteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova, prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i sa licima domorodačkog porekla;
- (e) razvoj poštovanja prema prirodnoj okolini.“

Dodatak

OPŠTI KOMENTAR BR. 1 (2001): CILJEVI OBRAZOVANJA

Značaj člana 29, stav 1

1. Član 29, stav 1 Konvencije o pravima deteta ima dalekosežan značaj. Ciljevi obrazovanja koje ovaj član utvrđuje, a sa kojima su se saglasile sve države ugovornice, unapređuju, podržavaju i štite osnovnu vrednost Konvencije: ljudsko dostojanstvo urođeno svakom detetu i njegova/njena jednaka i neotuđiva prava. Ovi ciljevi, navedeni u pet tačaka člana 29, stav 1, svi su neposredno povezani sa ostvarivanjem ljudskog dostojanstva i prava deteta, uzimajući u obzir posebne razvojne potrebe deteta i njegove različite razvojne mogućnosti. Ti ciljevi su: celoviti razvoj punih potencijala deteta (član 29, stav 1(a)), uključujući razvoj poštovanja ljudskih prava (član 29, stav 1(b)), osnažen osećaj identiteta i pripadnosti (član 29, stav 1(c)), kao i njegova/njena socijalizacija i interakcija sa drugima (član 29, stav 1(d)) i sa životnom sredinom (član 29, stav 1(e)).

2. Član 29, stav 1 ne samo da pravu na obrazovanje priznatog članom 28 dodaje kvalitativnu dimenziju, koja odražava prava i urođeno dostojanstvo deteta, već insistira i na potrebi da obrazovanje bude usmereno na dete, po meri deteta i osnažujuće, i naglašava potrebu da se obrazovni procesi zasnivaju upravo na načelima koja ovaj član izražava.¹ Obrazovanje na koje svako dete ima pravo jeste obrazovanje osmišljeno tako da detetu obezbedi životne veštine, da ojača sposobnost deteta da uživa čitav spektar ljudskih prava i da promoviše kulturu prožetu odgovarajućim vrednostima ljudskih prava. Cilj je da se dete osnaži razvijanjem njegovih veština, znanja i drugih sposobnosti, ljudskog dostojanstva, samopoštovanja i samopouzdanja. „Obrazovanje“ u ovom kontekstu daleko prevazilazi formalno školovanje i obuhvata širok raspon životnih iskustava i procesa učenja koji omogućavaju deci, pojedinačno i zajednički, da razvijaju svoju ličnost, talente i sposobnosti i da žive pun i ispunjavajući život u društvu.

3. Pravo deteta na obrazovanje nije samo pitanje pristupa obrazovanju (član 28), već i pitanje njegovog sadržaja. Obrazovanje čiji je sadržaj čvrsto ukorenjen u vrednostima člana 29, stav 1 predstavlja za svako dete nezaobilazno sredstvo u njegovim nastojanjima da tokom života razvije uravnotežen odgovor, prijateljski prema ljudskim pravima, na izazove koji prate razdoblje temeljnih promena podstaknutih globalizacijom, novim tehnologijama i srodnim pojavama. Ti izazovi obuhvataju, između ostalog, napetosti između globalnog i lokalnog; individualnog i kolektivnog; tradicije i modernosti; dugoročnih i kratkoročnih razmatranja; konkurencije i jednakosti mogućnosti; širenja znanja i sposobnosti da se ono usvoji; kao i duhovnog i materijalnog.² Ipak, u nacionalnim i međunarodnim programima i politikama obrazovanja koji zaista imaju značaj, elementi sadržani u članu 29, stav 1, isuviše često su ili u velikoj meri odsutni ili prisutni samo kao kozmetički dodatak.

4. Član 29, stav 1 navodi da su se države ugovornice saglasile da obrazovanje treba da bude usmereno ka širokom rasponu vrednosti. Ta saglasnost prevazilazi granice religije, nacije i kulture koje postoje u mnogim delovima sveta. Na prvi pogled, moglo bi se pomisliti da su neke od različitih vrednosti izraženih u članu 29, stav 1 u određenim situacijama međusobno suprotstavljene. Tako, nastojanja da se unapređuju razumevanje, tolerancija i prijateljstvo među svim narodima, na koja se odnosi stav 1(d), ne moraju uvek automatski biti saglasna sa politikama koje su, u skladu sa stavom 1(c), usmerene ka razvoju poštovanja prema sopstvenom kulturnom identitetu, jeziku i vrednostima deteta, prema nacionalnim vrednostima zemlje u kojoj dete živi, zemlje iz koje ono može da potiče, kao i prema civilizacijama različitim od njegove sopstvene. Međutim, značaj ove odredbe leži upravo u tome što ona prepoznaje potrebu za uravnoteženim pristupom obrazovanju, pristupom koji uspeva da pomiri različite vrednosti kroz dijalog i poštovanje različitosti. Štaviše, deca mogu imati jedinstvenu ulogu u premošćavanju mnogih razlika koje su istorijski razdvajale grupe ljudi jedne od drugih.

Funkcije člana 29, stav 1

5. Član 29, stav 1 mnogo je više od inventara ili spiska različitih ciljeva koje obrazovanje treba da nastoji da ostvari. U opštem kontekstu Konvencije, on služi da istakne, između ostalog, sledeće dimenzije.

6. Prvo, on naglašava neophodnu međusobnu povezanost odredaba Konvencije. On se oslanja na niz drugih odredaba, osnažuje ih, integriše i dopunjuje, i ne može se pravilno razumeti odvojeno od njih. Pored opštih principa Konvencije — nediskriminacije (član 2), najboljeg interesa deteta (član 3), prava na život, opstanak i razvoj (član 6), kao i prava deteta da izrazi svoje mišljenje i da se ono uzme u obzir (član 12) — mogu se pomenuti i mnoge druge odredbe, uključujući, ali ne ograničavajući se na, prava i odgovornosti roditelja (članovi 5 i 18), slobodu izražavanja (član 13), slobodu mišljenja (član 14), pravo na informacije (član 17), prava dece sa smetnjama u razvoju (član 23), pravo na zdravstveno obrazovanje (član 24), pravo na obrazovanje (član 28), kao i jezička i kulturna prava dece koja pripadaju manjinskim grupama (član 30).

7. Prava deteta nisu izdvojene ili izolovane vrednosti lišene konteksta, već postoje u okviru šireg etičkog sistema, koji je delimično opisan u članu 29, stav 1, kao i u preambuli Konvencije. Mnoge kritike koje su upućivane Konvenciji upravo nalaze odgovor u ovoj odredbi. Tako, na primer, ovaj član naglašava značaj poštovanja roditelja, potrebu da se prava posmatraju u okviru njihovog šireg etičkog, moralnog, duhovnog, kulturnog i društvenog konteksta, kao i činjenicu da većina prava deteta, daleko od toga da predstavlja spolja nametnute vrednosti, svoje uporište nalazi u vrednostima lokalnih zajednica.

8. Drugo, ovaj član pridaje značaj samom procesu ostvarivanja prava na obrazovanje. Nastojanja usmerena na unapređenje ostvarivanja drugih prava ne smeju biti potkopana vrednostima koje se prenose kroz obrazovni proces, već naprotiv, treba da ih osnažuju. To se ne odnosi samo na sadržaj nastavnog programa, već i na obrazovne procese, pedagoške metode i okruženje u kojem se obrazovanje odvija, bilo da je to dom, škola ili neko drugo okruženje. Dete ne gubi svoja ljudska prava time što prođe kroz školska vrata. Stoga se, na primer, obrazovanje mora pružati na način kojim se poštuje urođeno dostojanstvo deteta i koji detetu omogućava da slobodno izrazi svoje mišljenje u skladu sa članom 12, stav 1, kao i da učestvuje u životu škole. Obrazovanje se takođe mora odvijati uz poštovanje strogih ograničenja u pogledu discipline predviđenih članom 28, stav 2, i uz podsticanje nenasilja u školi. Komitet je u svojim zaključno razmatranjima više puta jasno istakao da primena telesnog kažnjavanja nije u skladu sa urođenim dostojanstvom deteta niti sa strogim ograničenjima koja važe za školsku disciplinu. Dosledna primena vrednosti sadržanih u članu 29, stav 1, jasno zahteva da škole budu po meri deteta u punom smislu te reči i da u svakom pogledu budu usklađene sa dostojanstvom deteta. Učešće dece u školskom životu, stvaranje školskih zajednica i učeničkih saveta, vršnjačka edukacija i vršnjačko savetovanje, kao i uključivanje dece u školske disciplinske postupke, treba podsticati kao sastavni deo procesa učenja i neposrednog iskustva ostvarivanja prava.

9. Treće, dok je član 28 usmeren na obaveze država ugovornica u pogledu uspostavljanja obrazovnog sistema i obezbeđivanja pristupa obrazovanju, član 29, stav 1, naglašava individualno i subjektivno pravo svakog deteta na obrazovanje određenog kvaliteta. U skladu sa naglaskom koji Konvencija stavlja na postupanje u najboljem interesu deteta, ovaj član ističe osnovnu poruku obrazovanja usmerenog na dete: da je ključni cilj obrazovanja razvoj ličnosti, talenata i sposobnosti svakog pojedinačnog deteta, polazeći od činjenice da svako dete ima

jedinstvene osobine, interesovanja, sposobnosti i potrebe u učenju.³ Zbog toga nastavni program mora biti neposredno povezan sa društvenim, kulturnim, ekološkim i ekonomskim okruženjem deteta, njegovim sadašnjim i budućim potrebama, uz puno uvažavanje njegovih razvojnih mogućnosti. Nastavne metode moraju biti prilagođene različitim potrebama različite dece. Obrazovanje takođe mora biti usmereno na to da svako dete stekne osnovne životne veštine i da nijedno dete ne napusti školu, a da nije osposobljeno da se suoči sa izazovima koje će tokom života susretati. Osnovne veštine ne obuhvataju samo čitanje, pisanje i računanje, već i životne veštine, kao što su sposobnost donošenja uravnoteženih odluka, nenasilnog rešavanja sukoba, razvijanja zdravog načina života, kvalitetnih društvenih odnosa i osećaja odgovornosti, kritičkog razmišljanja, kreativnosti i drugih sposobnosti koje deci pružaju sredstva da samostalno oblikuju svoj životni put.

10. Diskriminacija zasnovana na bilo kom osnovu navedenom u članu 2 Konvencije, bilo da je otvorena ili prikrivena, vređa ljudsko dostojanstvo deteta i može ugroziti ili čak uništiti sposobnost deteta da koristi mogućnosti koje obrazovanje pruža. Iako je uskraćivanje pristupa obrazovanju prvenstveno pitanje koje se odnosi na član 28 Konvencije, postoji mnogo načina na koje nepoštovanje načela sadržanih u članu 29, stav 1 može imati slične posledice. Kao krajnji primer može se navesti rodna diskriminacija, koja se može učvršćivati nastavnim programima koji nisu u skladu sa načelom rodne ravnopravnosti, organizacijom nastave koja devojčicama ograničava koristi koje mogu ostvariti kroz obrazovanje, kao i nesigurnim ili neprijateljskim okruženjem koje ih odvraća od školovanja. Diskriminacija dece sa invaliditetom takođe je široko rasprostranjena u mnogim formalnim obrazovnim sistemima, ali i u brojnim neformalnim oblicima obrazovanja, uključujući i dom deteta.⁴ Deca koja žive sa HIV/AIDS-om takođe su izložena ozbiljnoj diskriminaciji u oba okruženja.⁵ Sve takve diskriminatorne prakse u neposrednoj su suprotnosti sa zahtevom iz člana 29, stav 1(a), prema kojem obrazovanje mora biti usmereno na razvoj ličnosti deteta, njegovih talenata i mentalnih i fizičkih sposobnosti do njihovih krajnjih mogućnosti.

11. Komitet želi da posebno istakne vezu između člana 29, stav 1, i borbe protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i srodnih oblika netolerancije. Rasizam i srodne pojave razvijaju se tamo gde postoje neznanje, neosnovani strahovi od rasnih, etničkih, verskih, kulturnih, jezičkih ili drugih razlika, iskorišćavanje predrasuda ili podučavanje i širenje iskrivljenih vrednosti. Pouzdan i dugotrajan odgovor na sve ove pojave jeste obrazovanje koje podstiče razumevanje i uvažavanje vrednosti sadržanih u članu 29, stav 1, uključujući poštovanje različitosti, i koje dovodi u pitanje sve oblike diskriminacije i predrasuda. Zbog toga obrazovanju treba dati jedno od najviših mesta u svim kampanjama usmerenim protiv zala rasizma i srodnih pojava. Poseban naglasak mora biti stavljen na podučavanje o istorijskim oblicima rasizma, a naročito o tome kako se on ispoljavao ili se i dalje ispoljava u konkretnim zajednicama. Rasističko ponašanje nije nešto što čine samo „drugi“. Zato je u obrazovanju o ljudskim pravima, pravima deteta i načelu nediskriminacije važno usmeriti pažnju i na sopstvenu zajednicu deteta. Takvo obrazovanje može značajno doprineti sprečavanju i suzbijanju rasizma, etničke diskriminacije, ksenofobije i srodnih oblika netolerancije.

12. Četvrto, član 29, stav 1 insistira na celovitom pristupu obrazovanju kojim se obezbeđuje da obrazovne mogućnosti koje su deci dostupne odražavaju odgovarajuću ravnotežu između fizičke, mentalne, duhovne i emocionalne dimenzije obrazovanja, njegovih intelektualnih, društvenih i praktičnih aspekata i između detinjstva i celoživotnog učenja. Opšti cilj obrazovanja jeste da u najvećoj mogućoj meri razvije sposobnost i mogućnost deteta da u slobodnom društvu učestvuje u potpunosti i odgovorno. Treba naglasiti da način nastave koji je prvenstveno usmeren na gomilanje znanja, podsticanje takmičenja i nametanje prekomernog

opterećenja deci može ozbiljno ugroziti skladan razvoj deteta i puno ostvarivanje njegovih sposobnosti i talenata. Obrazovanje treba da bude po meri deteta, inspirativno i podsticajno za svako pojedinačno dete. Škole treba da neguju humano okruženje i omoguće deci da se razvijaju u skladu sa svojim razvojnim mogućnostima.

13. Peto, ovaj član naglašava potrebu da obrazovanje bude osmišljeno i organizovano tako da unapređuje i jača skup posebnih etičkih vrednosti sadržanih u Konvenciji, uključujući obrazovanje za mir, toleranciju i poštovanje prirodne sredine, na integrisan i celovit način. To može zahtevati multidisciplinarni pristup. Unapređivanje i jačanje vrednosti iz člana 29, stav 1 nije potrebno samo zbog problema koji postoje drugde, već mora biti usmereno i na probleme u zajednici u kojoj dete živi. Obrazovanje u tom smislu treba da se odvija u porodici, ali škole i lokalna zajednica takođe imaju važnu ulogu. Na primer, razvijanje poštovanja prema prirodnoj sredini podrazumeva povezivanje pitanja zaštite životne sredine i održivog razvoja sa socioekonomskim, sociokulturnim i demografskim pitanjima. Isto tako, poštovanje prirodne sredine deca treba da usvajaju u porodici, školi i lokalnoj zajednici, pri čemu obrazovanje treba da obuhvati kako nacionalne tako i međunarodne probleme i da aktivno uključuje decu u lokalne, regionalne i globalne projekte zaštite životne sredine.

14. Šesto, ovaj član odražava ključnu ulogu odgovarajućih obrazovnih mogućnosti u unapređivanju svih drugih ljudskih prava i razumevanju njihove nedeljivosti. Sposobnost deteta da u potpunosti i odgovorno učestvuje u životu slobodnog društva može biti ugrožena ne samo potpunim uskraćivanjem pristupa obrazovanju, već i izostankom obrazovanja koje razvija razumevanje vrednosti sadržanih u ovom članu.

Obrazovanje o ljudskim pravima

15. Član 29, stav 1 može se posmatrati i kao kamen temeljac različitih programa obrazovanja o ljudskim pravima, na koje je pozvala Svetska konferencija o ljudskim pravima održana u Beču 1993. godine i koje promovišu međunarodne organizacije. Međutim, pravima deteta nije uvek pridavan značaj koji ona zaslužuju u okviru tih aktivnosti. Obrazovanje o ljudskim pravima treba da pruži informacije o sadržaju međunarodnih ugovora o ljudskim pravima. Međutim, deca treba da uče o ljudskim pravima i kroz neposredno iskustvo njihove primene u praksi, bilo u porodici, školi ili lokalnoj zajednici. Obrazovanje o ljudskim pravima treba da bude sveobuhvatan i celoživotni proces koji započinje odražavanjem vrednosti ljudskih prava u svakodnevnom životu i iskustvima dece.⁶

16. Vrednosti sadržane u članu 29, stav 1 podjednako su relevantne za decu koja žive u uslovima mira, ali imaju još veći značaj za decu koja žive u okolnostima sukoba ili vanrednih situacija. Kao što se ističe u Dakarskom okviru za akciju, u obrazovnim sistemima pogođenim sukobima, prirodnim katastrofama ili nestabilnošću važno je da se obrazovni programi sprovode na način koji podstiče uzajamno razumevanje, mir i toleranciju, kao i da doprinosi sprečavanju nasilja i sukoba.⁷ Obrazovanje o međunarodnom humanitarnom pravu takođe predstavlja važnu, ali isuviše često zanemarenu dimenziju nastojanja da se ostvare ciljevi člana 29, stav 1.

Primena, praćenje i preispitivanje

17. Ciljevi i vrednosti sadržani u ovom članu izraženi su veoma opštim pojmovima, a njihove implikacije mogu biti veoma široke. Čini se da je to mnoge države ugovornice navelo na zaključak da nije potrebno, ili čak da nije primereno, obezbediti da se odgovarajuća načela odraze u zakonodavstvu ili upravnim smernicama. Takva pretpostavka nije opravdana. Ako ta načela nisu izričito potvrđena u nacionalnom zakonodavstvu ili javnim politikama, malo je verovatno da će zaista predstavljati osnov obrazovnih politika. Zato Komitet poziva sve države ugovornice da preduzmu neophodne korake kako bi ova načela bila formalno ugrađena u obrazovne politike i zakonodavstvo na svim nivoima.

18. Delotvorno unapređivanje primene člana 29, stav 1 zahteva temeljno preispitivanje nastavnih planova i programa radi uključivanja različitih ciljeva obrazovanja, kao i sistematsku reviziju udžbenika, drugih nastavnih materijala i tehnologija, kao i školskih politika. Pristupi koji se svode samo na naknadno dodavanje ciljeva i vrednosti iz ovog člana postojećem obrazovnom sistemu, bez podsticanja dubljih promena, očigledno nisu dovoljni. Relevantne vrednosti ne mogu biti uspešno ugrađene u širi nastavni program niti sa njim usklađene ukoliko oni od kojih se očekuje da te vrednosti prenose, promovišu, podučavaju i, koliko god je moguće, svojim ponašanjem potvrđuju, sami nisu uvereni u njihov značaj. Zbog toga su od suštinskog značaja programi inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja nastavnika, obrazovnih rukovodilaca i svih drugih koji učestvuju u obrazovanju dece, zasnovani na načelima sadržanim u članu 29, stav 1. Podjednako je važno da nastavne metode koje se primenjuju u školama odražavaju duh i obrazovnu filozofiju Konvencije o pravima deteta i ciljeve obrazovanja utvrđene članom 29, stav 1.

19. Pored toga, i samo školsko okruženje mora odražavati slobodu i duh razumevanja, mira, tolerancije, ravnopravnosti polova i prijateljstva među svim narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i licima domorodačkog porekla, na koje upućuju član 29, stav 1(b) i (d). Škola u kojoj se dopušta vršnjačko nasilje ili drugi oblici nasilnog ili isključujućeg ponašanja ne ispunjava zahteve člana 29, stav 1. Izraz „obrazovanje o ljudskim pravima“ isuviše se često koristi na način koji znatno pojednostavljuje njegovo značenje.

20. Pored formalnog obrazovanja o ljudskim pravima, potrebno je promovisati vrednosti i politike koje podstiču poštovanje ljudskih prava ne samo u školama i na univerzitetima, već i u široj društvenoj zajednici

Uopšteno govoreći, različite mere koje su države ugovornice dužne da preduzmu radi ispunjavanja obaveza iz Konvencije neće imati dovoljno čvrsto uporište ukoliko se tekst same Konvencije ne učini široko dostupnim, u skladu sa članom 42. Time će se ujedno osnažiti uloga dece kao promotera i zaštitnika prava deteta u njihovom svakodnevnom životu. Radi podsticanja šire dostupnosti Konvencije, države ugovornice treba da u svojim izveštajima navedu mere koje su preduzele radi ostvarivanja tog cilja, dok bi Kancelarija visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava trebalo da razvije sveobuhvatnu bazu podataka svih jezičkih verzija Konvencije koje su do sada izrađene.

21. Mediji, shvaćeni u najširem smislu, takođe imaju ključnu ulogu, kako u promovisanju vrednosti i ciljeva sadržanih u članu 29, stav 1, tako i u obezbeđivanju da njihove aktivnosti ne podrivaju napore drugih aktera usmerene ka ostvarivanju tih ciljeva. Na osnovu člana 17(a) Konvencije, države su obavezne da preduzmu sve odgovarajuće mere radi podsticanja

sredstava javnog informisanja da šire informacije i materijale od društvenog i kulturnog značaja za dete.⁸

22. Komitet poziva države ugovornice da posvete veću pažnju obrazovanju kao dinamičnom procesu i da razviju načine za merenje promena tokom vremena u odnosu na ostvarivanje ciljeva iz člana 29, stav 1. Svako dete ima pravo na kvalitetno obrazovanje, što podrazumeva usmerenost na kvalitet okruženja u kojem se uči, nastavnih i procesa učenja, nastavnih materijala, kao i ishoda učenja. Komitet ukazuje na značaj istraživanja koja mogu pružiti priliku za procenu ostvarenog napretka, uzimajući u obzir stavove svih učesnika u obrazovnom procesu, uključujući decu koja pohađaju školu, onu koja nisu obuhvaćena obrazovanjem, nastavnike, omladinske lidere, roditelje, kao i rukovodioce i nadzorne organe u obrazovanju. U tom pogledu Komitet naglašava značaj praćenja na nacionalnom nivou kojim se obezbeđuje da deca, roditelji i nastavnici mogu da učestvuju u donošenju odluka koje se odnose na obrazovanje.

23. Komitet poziva države ugovornice da izrade sveobuhvatan nacionalni plan akcije za unapređenje i praćenje ostvarivanja ciljeva utvrđenih članom 29, stav 1. Ukoliko se takav plan izrađuje u okviru šireg nacionalnog akcionog plana za decu, nacionalnog akcionog plana za ljudska prava ili nacionalne strategije obrazovanja o ljudskim pravima, država mora obezbediti da se u njemu, iz perspektive prava deteta, obuhvate sva pitanja uređena članom 29, stav 1. Komitet podstiče Ujedinjene nacije i druga međunarodna tela koja se bave obrazovnom politikom i obrazovanjem o ljudskim pravima da unaprede međusobnu koordinaciju kako bi se povećala delotvornost primene člana 29, stav 1.

24. Izrada i sprovođenje programa namenjenih unapređivanju vrednosti sadržanih u ovom članu treba da postanu sastavni deo uobičajenog odgovora država na gotovo sve situacije u kojima dolazi do obrazaca kršenja ljudskih prava. Na primer, ukoliko dođe do ozbiljnih slučajeva rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije ili srodnih oblika netolerancije u koje su uključena lica mlađa od 18 godina, može se razumno pretpostaviti da država nije učinila sve što je bila dužna da učini kako bi promovisala vrednosti sadržane u Konvenciji uopšte, a posebno u članu 29, stav 1. Stoga treba usvojiti dodatne mere zasnovane na članu 29, stav 1, uključujući istraživanja i primenu obrazovnih metoda koje mogu pozitivno doprineti ostvarivanju prava priznatih Konvencijom.

25. Države ugovornice takođe treba da razmotre uspostavljanje postupka preispitivanja kojim bi se razmatrale pritužbe da postojeće politike ili praksa nisu u skladu sa članom 29, stav 1.

Takvi postupci ne moraju nužno podrazumevati osnivanje novih pravosudnih, upravnih ili obrazovnih tela. Njihovo sprovođenje može biti povereno i nacionalnim institucijama za ljudska prava ili postojećim upravnim organima.

Komitet traži od svake države ugovornice da u svojim izveštajima o primeni ovog člana navede koje stvarne mogućnosti postoje na nacionalnom ili lokalnom nivou za preispitivanje postojećih pristupa za koje se tvrdi da nisu u skladu sa Konvencijom.

Takođe treba dostaviti informacije o načinu pokretanja takvih postupaka, kao i o broju sprovedenih postupaka tokom izveštajnog perioda izveštavanja.

26. Radi efikasnijeg razmatranja izveštaja država ugovornica koji se odnose na član 29, stav 1, kao i u skladu sa zahtevom iz člana 44 Konvencije da se u izveštajima navedu faktori i teškoće

koje utiču na njenu primenu, Komitet traži od svake države ugovornice da u svojim periodičnim izveštajima detaljno navede koje prioritete u svojoj nadležnosti smatra najvažnijim za unapređivanje vrednosti sadržanih u ovoj odredbi, kao i da predstavi program aktivnosti koje namerava da sprovede tokom narednih pet godina radi rešavanja utvrđenih problema.

27. Komitet poziva organe i specijalizovane agencije Ujedinjenih nacija, kao i druga nadležna tela čija je uloga naglašena članom 45 Konvencije, da aktivnije i sistematičnije doprinose radu Komiteta u vezi sa primenom člana 29, stav 1.

28. Sprovođenje sveobuhvatnih nacionalnih planova akcije radi unapređenja usklađenosti sa članom 29, stav 1 zahteva ljudske i finansijske resurse koji moraju biti ~~stavljani na raspolaganje~~ obezbeđeni u najvećoj mogućoj meri, u skladu sa članom 4 Konvencije. Komitet stoga smatra da ograničenost resursa ne može predstavljati opravdanje za to što država ugovornica nije preduzela, ili nije u dovoljnoj meri preduzela, mere koje su u tom pogledu neophodne. U tom kontekstu, imajući u vidu obavezu država ugovornica da unapređuju i podstiču međunarodnu saradnju, kako u opštem smislu (članovi 4 i 45 Konvencije), tako i posebno u oblasti obrazovanja (član 28, stav 3), Komitet poziva države koje pružaju razvojnu saradnju da obezbede da njihovi programi budu osmišljeni tako da u potpunosti uvažavaju načela sadržana u članu 29, stav 1.

¹ S tim u vezi, Komitet uzima u obzir Opšti komentar br. 13 (1999) Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava o pravu na obrazovanje, koji se, između ostalog, bavi ciljevima obrazovanja iz člana 13, stav 1 Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Komitet takođe skreće pažnju na opšte smernice o obliku i sadržini periodičnih izveštaja koje države ugovornice podnose u skladu sa članom 44, stav 1(b) Konvencije (CRC/C/58), tač. 112–116.

² Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), **Učenje – skriveno blago** (*Learning: The Treasure Within*), Izveštaj Međunarodne komisije za obrazovanje za XXI vek, 1996, str. 16–18.

³ Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), **Salamanska izjava i Okvir za delovanje u oblasti obrazovanja dece sa posebnim obrazovnim potrebama** (*The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*), 1994, str. viii.

⁴ Videti Opšti komentar br. 5 (1994) Komiteta za ekonomska, socijalna i kulturna prava o osobama sa invaliditetom.

⁵ Videti preporuke koje je Komitet za prava deteta usvojio nakon Dana opšte diskusije održanog 1998. godine o deci koja žive u svetu pogođenom HIV/AIDS-om (A/55/41, tač. 1536).

⁶ Videti Rezoluciju Generalne skupštine 49/184 od 23. decembra 1994. godine kojom je proglašena **Decenija Ujedinjenih nacija za obrazovanje o ljudskim pravima**.

⁷ **Obrazovanje za sve: Ispunjavanje naših zajedničkih obaveza** (*Education for All: Meeting our Collective Commitments*), usvojeno na Svetskom forumu o obrazovanju, Dakar, 26–28. april 2000.

⁸ Komitet podseća na preporuke u vezi sa ovim pitanjem koje su proistekle iz Dana opšte diskusije održanog 1996. godine o detetu i medijima (videti A/53/41, tač. 1396)

Napomena: Ovaj prevod izrađen je na osnovu zvaničnog teksta Opšteg komentara Komiteta za prava deteta Ujedinjenih nacija.

Izvor:

United Nations, Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 1 (2001): The aims of education*, CRC/GC/2001/1, 17 April 2001.

Originalni tekst dostupan je u zvaničnoj bazi dokumenata Kancelarije Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR):

https://tbinternet.ohchr.org/_layout

[ts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FGC%2F2001%2F1&Lang=en](https://tbinternet.ohchr.org/_layout/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FGC%2F2001%2F1&Lang=en)

Prevod, stručnu redakciju i tumačenje Opšteg komentara pripremila je prof. dr Nevena Vučković Šahović, jedna od najistaknutijih stručnjakinja za prava deteta u regionu i bivša članica Komiteta Ujedinjenih nacija za prava deteta. Zahvaljujući njenom dugogodišnjem radu u međunarodnom sistemu zaštite prava deteta, ovo izdanje predstavlja pouzdan i terminološki usklađen izvor za razumevanje i primenu međunarodnih standarda u domaćem kontekstu.

**Ovaj materijal objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovoran je isključivo Užički centar za prava deteta i on nužno ne odražava zvanične stavove Evropske unije.*